

دانشگاه تربیت معلم

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه تاریخ

پایان نامه کارشناسی ارشد تاریخ ایران دوره اسلامی

عنوان پایان نامه:

دولت‌های ایران از کودتای ۱۲۹۹ش. تا استقرار خاندان پهلوی

استاد راهنما:

دکتر فؤاد پورآرین

دانشجو:

فاطمه هاشمی

مهر ۱۳۸۹

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

تقديم به

پدر و مادر مهربان و همسر عزیزم

تقدیر و تشکر:

در تدوین و سامان دادن این پایان نامه اساتید ارجمند و دوستان محترمی همکاری و یاری‌ام نمودند؛ جناب آقای دکتر فؤاد پورآرین به عنوان استاد راهنما که در طول دوره نگارش از راهنمایی‌های ارزنده‌شان بهره‌ها بردم. اساتید گروه تاریخ آقایان دکتر سهراب یزدانی مقدم، دکتر محمد حسن رازنهان، دکتر صالح پیرگاری و دکتر محمد تقی مختاری که در طول تحصیل در محضرشان تلمذ نمودم همچنین دکتر رضوی که داوری را تقبل فرمودند. همسر عزیزم آقای محمد چگینی که زحمت تایپ و ویرایش پایان نامه را کشیدند. آقای علی ططری مدیر و علی پویان مهر مخزن دار مرکز اسناد مجلس و خانم آزاده پالوانه کتابدار کتابخانه شماره دو مجلس که با گشاده دستی همیشگی‌شان اسناد و کتب مورد نیاز را در اختیارم نهادند. خانم اعظم هاشمی منشی گروه تاریخ؛ بدین وسیله مراتب تشکر و قدردانی را از کلیه عزیزان نامبرده دارم. از مادر و پدر مهربان و خواهران عزیزم که همواره در طول تحصیل مشوقم بودند قدردانی می‌نمایم.

چکیده:

کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ش. در نوع خود صفحه جدیدی در تاریخ ایران گشود. سید ضیاءالدین طباطبایی و رضاخان میرپنج رهبران ایرانی کودتا برای مدت کوتاهی با هم همکاری داشتند اما به زودی در دوره زمامداری کابینه سید ضیاء به پایان رسید و رضاخان یکه‌تاز مدیریت کودتا گشت. وی در مقام وزارت جنگ باقی ماند و با تشکیل قشون جدید موفق شد به چهره شاخص سیاسی-نظامی کشور تبدیل شود و با سرکوب کلنل محمد تقی خان پسیان، مازور ابوالقاسم لاهوتی، میرزا کوچک خان جنگلی، سیمتقو، شیخ خزعل و عشایر خود مختار و دیگر رقیبانش سلطه خود را بر کشور تحکیم بخشد. کابینه‌هایی که مشیرالدوله، قوام السلطنه و مستوفی الممالک در رأس آن قرار گرفتند همگی تحت الشعاع قدرت رضاخان قرار داشتند و برای اداره کشور فاقد ابتکار عمل بودند. رضاخان ابتدا سعی داشت از طریق جمهوریخواهی به حاکمیت قاجار پایان دهد اما هنگامی که با مخالفت عمومی روبرو شد از طریق زمینه‌چینی و مجلس دست‌چین خود به عمر قاجاریه پایان داد. این پایان نامه رویدادهای ایران معاصر را از ایام کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ تا آذر ماه ۱۳۰۴ دربرمی‌گیرد و درپی بررسی اقدامات دولت‌های ایران در دوران یاد شده و چگونگی انقراض قاجاریه و تأسیس سلطنت رضا شاه پهلوی است. روش پژوهش، اسنادی-کتابخانه‌ای و با رویکردی توصیفی-تحلیلی است که در آن، رویدادهای ایران عمدتاً بر محور دولت‌ها بررسی می‌شوند. نتیجه پژوهش نشان می‌دهد که کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ محصول معضلات داخلی کشور و سیاست خارجی انگلستان در ایران و منطقه بود.

کلید واژه: کودتای ۱۲۹۹ش، قاجاریه، رضاخان، دولت، مجلس، انگلستان

بخش اول؛ کلیات تحقیق.....	۱
۱-۱- مقدمه.....	۲
۲-۱- بیان مسأله.....	۳
۳-۱- سؤال اصلی.....	۶
۴-۱- سؤالات فرعی.....	۶
۵-۱- فرضیه اصلی.....	۶
۶-۱- فرضیه‌های فرعی.....	۶
۷-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق.....	۷
۸-۱- روش تحقیق.....	۷
۹-۱- اهداف تحقیق.....	۷
۱۰-۱- مفاهیم و اصطلاحات.....	۸
۱۱-۱- سازماندهی تحقیق.....	۸
۱۲-۱- پیشینه تحقیق.....	۹
۱۳-۱- بررسی منابع.....	۱۱
۱-۱۳- اسناد منتشر نشده.....	۱۱

- ۱۲-۱-۱۳-۲- اسناد منتشر شده.....
- ۱۳-۱-۱۳-۳- نشریات.....
- ۱۳-۱-۱۳-۴- خاطرات.....
- ۱۵-۱-۱۳-۵- منابع پژوهشی.....
- بخش دوم؛ زمینه‌ها و چگونگی کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ش..... ۱۸
- ۱۹-۲-۱- اوضاع سیاسی- اجتماعی ایران از مشروطه تا قرارداد ۱۹۱۹م.....
- ۲۶-۲-۲- قرارداد ۱۹۱۹.....
- ۳۳-۲-۳- مبارزه با قرارداد ۱۹۱۹.....
- ۳۶-۲-۴- جنبش جنگل.....
- ۴۱-۲-۵- عزل استاروسلسکی.....
- ۴۵-۲-۶- نقش انگلیس در کودتا.....
- ۵۳-۲-۷- کابینه سید ضیاءالدین طباطبایی.....
- ۵۸-۲-۸- معرفی کابینه.....
- ۵۹-۲-۹- برنامه کابینه.....
- ۶۲-۲-۱۰- اوضاع عمومی کشور.....
- ۶۲-۲-۱۱- واکنش والیان به کابینه سید ضیاء.....

- ۶۴.....۱۲-۲- روابط با انگلستان.....
- ۶۶.....۱۳-۲- روابط با شوروی.....
- ۶۸.....۱۴-۲- قدرت گیری رضاخان و سقوط کابینه.....
- بخش سوم ؛ دولت‌های ایران در چهارمین دوره مجلس شورای ملی.....۷۱
- ۷۳.....۱-۳- آشنایی با قوام السلطنه.....
- ۷۴.....۲-۳- کابینه اول قوام السلطنه.....
- ۷۶.....۳-۳- برنامه دولت.....
- ۷۸.....۴-۳- آزادی محبوسین.....
- ۷۸.....۵-۳- افتتاح مجلس چهارم شورای ملی.....
- ۸۱.....۶-۳- ترکیب سیاسی مجلس.....
- ۸۳.....۷-۳- هرج و مرج‌ها.....
- ۸۸.....۸-۳- کنل محمد تقی خان پسیان.....
- ۹۱.....۹-۳- پایان قیام جنگل.....
- ۹۲.....۱۰-۳- نفت شمال.....
- ۹۹.....۱۱-۳- قشون متحد الشكل.....
- ۱۰۱.....۱۲-۳- روابط خارجی.....

- ۱۰۲-۱۳-۳- کابینه اول مشیر الدوله.....
- ۱۰۴-۱۴-۳- انبار غله.....
- ۱۰۵-۱۵-۳- تحسن روزنامه نگاران.....
- ۱۰۷-۱۶-۳- ماجرای عزیز کاشی و دیپلمات‌های انگل.....
- ۱۰۸-۱۷-۳- قیام لاهوتی.....
- ۱۱۰-۱۸-۳- سقوط مشیر الدوله.....
- ۱۱۳-۱۹-۳- روابط خارجی.....
- ۱۱۵-۲۰-۳- کابینه دوم قوام ه.....
- ۱۱۷-۲۱-۳- اعتراض مطبوعات.....
- ۱۱۸-۲۲-۳- استخدام میلسپو.....
- ۱۲۲-۲۳-۳- سمیتقو.....
- ۱۲۴-۲۴-۳- استعفای نمایشی رضاخان.....
- ۱۲۷-۲۵-۳- سقوط دولت قوام السلطنه.....
- ۱۲۷-۲۶-۳- کابینه مستوفی الممالک.....
- ۱۳۰-۲۷-۳- استیضاح دولت.....
- ۱۳۳-۲۸-۳- کابینه دوم مشیر الدوله.....

- ۳-۲۹- انتخابات دوره پنجم مجلس شورای ملی.....۱۳۴
- ۳-۳۰- تبعید علما.....۱۳۶
- ۳-۳۱- توقیف قوام السلطنه و کناره‌گیری مشیرالدوله.....۱۳۷
- بخش چهارم ؛ دولت‌های ایران در پنجمین دوره مجلس شورای ملی.....۱۴۰
- ۴-۱- کابینه رضا خان.....۱۴۳
- ۴-۲- خروج احمد شاه از کشور.....۱۴۵
- ۴-۳- بیانیه رئیس الوزرا.....۱۴۷
- ۴-۴- جمهوریخواهی یا بلوای سیاسی.....۱۴۹
- ۴-۵- بازتاب جمهوریخواهی در جامعه.....۱۵۱
- ۴-۶- واکنش مخالفان به جمهوری.....۱۵۵
- ۴-۷- مجلس و جمهوریت.....۱۵۷
- ۴-۸- موضع‌گیری‌های خارجی در قبال جمهوریخواهی.....۱۶۱
- ۴-۹- انصراف از جمهوریخواهی.....۱۶۳
- ۴-۱۰- استعفای رضا خان.....۱۶۵
- ۴-۱۱- کابینه دوم رضا خان.....۱۶۸
- ۴-۱۲- قتل عشقی و تحصن روزنامه نگاران.....۱۶۹

- ۱۷۳-۱۳-۴- واقعه سقاخانه و قتل ایمبری.....
- ۱۷۵-۱۴-۴- استیضاح دولت.....
- ۱۷۷-۱۵-۴- هرج و مرج ها و ناامنی ها.....
- ۱۷۷-۱-۱۵-۴- ترکمن ها.....
- ۱۷۸-۲-۱۵-۴- لرها.....
- ۱۷۹-۳-۱۵-۴- شیخ خزعل.....
- ۱۸۶-۱۶-۴- فرماندهی کل قوا.....
- ۱۸۷-۱۷-۴- اقدامات داخلی.....
- ۱۸۷-۱-۱۷-۴- راه آهن.....
- ۱۸۸-۲-۱۷-۴- اداره ثبت اسناد.....
- ۱۸۸-۳-۱۷-۴- تغییر تقویم.....
- ۱۸۹-۴-۱۷-۴- نسخ القاب و درجات نظامی.....
- ۱۹۱-۵-۱۷-۴- خدمت نظام وظیفه.....
- ۱۹۲-۶-۱۷-۴- بانک سپه.....
- ۱۹۳-۱۸-۴- غائله نان.....
- ۱۹۶-۱۹-۴- مخالفتها علیه قاجاریه.....

۲۰-۴- مجلس شورای ملی و خلع قاجار..... ۱۹۷

۲۱-۴- مجلس مؤسسان و تغییر سلطنت..... ۲۰۰

نتیجه گیری..... ۲۰۴

ضمائم ۲۰۷

فهرست منابع و مآخذ..... ۲۳۷

بخش اول

کلیات تحقیق

سلسله قاجار نزدیک به یک قرن و نیم یعنی از سال ۱۱۷۵ ش. تا ۱۳۰۴ ش (۱۳۴۴ ق.) بر ایران حکومت کرد. خاستگاه اصلی این خاندان در منطقه استرآباد بود. قاجاریه از طوایف پرنفوذ عصر صفوی بودند که بعد از سقوط اصفهان به دست افغانه تحرک برای به دست آوردن قدرت را آغاز نمودند و بعد از کش و قوس‌های فراوان با مدعیان قدرت در نهایت آغا محمد خان موفق شد در سال ۱۱۷۵ ش./۱۲۱۱ ق. به عنوان نخستین شاه قاجاری تاجگذاری کند. با مرگ او قدرت به دست فتحعلی شاه افتاد و تا اضمحلال این سلسله قدرت در دست نوادگان او باقی ماند. بعد از شکست‌های متعدد از روسیه سردمداران قاجار با زعامت عباس میرزا به فکر اصلاحات افتادند. فرایند تغییرات و تحولات در عصر قاجار با نوسان بسیار روبرو شد. هرچند ولیعهد فتحعلی شاه با درایت قائم مقام فراهانی نخستین گام را در این راه برداشت اما با آمدن حاج میرزا آقاسی صدراعظم صوفی محمدشاه اصلاحات به محاق فرو رفت. در آغاز سلطنت ناصرالدین شاه، امیرکبیر در صدد برآمد تا با تأسیس نهادهای جدید گام مؤثرتری در این راه بردارد. با قتل او، شاه به فراخور زمان و نیروهای سیاسی جدید و سنتی اصلاحات را آغاز و متوقف می‌کرد. عصر ناصرالدین شاه همزمان با اصلاحات، با برخی اعتراض‌های اجتماعی که عموماً ضد واگذاری امتیازات به بیگانگان بود، نیز همراه شد. تلفیق این دو به مرور بر آگاهی مردم تأثیر زیادی گذاشت و منجر به انقلاب مشروطه در سال ۱۲۸۵ ش. (۱۳۲۴ ق.) گردید.

جنبش مشروطه با هدف برقراری یک نظام پارلمانی و حفظ استقلال کشور رخ داد، اما وقایع بعدی نشان داد که علی‌رغم برداشتن قدم‌های بزرگ که برای تغییر ساختار سیاسی کشور برداشته شد، اما این جنبش در رسیدن به اهدافش ناکام ماند. کشور بر اثر مداخلات روس و انگلیس و دلبستگی برخی از دولتمردان و سیاستمداران به آن دو قدرت با گرفتاری‌های زیادی روبرو شد. کشور با مشکلات مالی، ناامنی و ظهور برخی جنبش‌ها و شورش‌های مرکز گریز

دست به گریبان شد و دولت‌ها متزلزل، و مجالس کم دوام و سیاستمداران هم در حل معضلات ناکام بودند. با شروع جنگ جهانی اول و وقوع انقلاب بلشویکی در روسیه و خروج قوای نظامی آن کشور از ایران تغییراتی در وضعیت کشور ما به وجود آمد. انگلستان که از یک سو خود را بی رقیب می‌دید و از طرف دیگر از نفوذ افکار بلشویکی در ایران وحشت داشت در صدد برآمد تا این کشور را به صورت تحت‌الحمایه خود درآورد. در سال ۱۲۹۸ ش. با روی کار آمدن وثوق-الدوله زمینه برای چنین کاری فراهم شد و لرد کرزن، وزیر خارجه بریتانیا با کمک دیگر کارگزاران سیاست خارجی آن کشور قرارداد ۱۹۱۹ را تنظیم کرد و با دولت ایران بر سر آن به توافقات اولیه دست یافت. بر اثر مخالفت‌های مردمی این قرارداد به سرانجام نرسید و در نهایت کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ رخ داد.

کودتا دارای دو شخصیت سیاسی و نظامی بود که به زودی شخصیت نظامی آن یعنی سردار سپه قدرت خود را بر شخصیت سیاسی‌اش یعنی سید ضیاء تحمیل کرد و با زدو بند با سیاستمداران مخالف، زمینه ساز برکناری او شد. از این زمان به بعد رضاخان به عنوان وزیر جنگ به تأثیرگذارترین چهره سیاسی و نظامی کشور تبدیل شد. وی با در اختیار گرفتن قدرت نظامی و تشکیل قشون جدید تلاش تدریجی خود را برای قبضه قدرت آغاز کرد. مهمترین عاملی که باعث شد رضاخان به یک چهره مورد اعتماد تبدیل شود برقراری امنیت در سراسر کشور بود که مورد نیاز عامه مردم بود. او موفق شد با سرکوب جریان‌های مرکز گریز بار دیگر اقتدار از دست رفته دولت مرکزی را در اقصی نقاط کشور تسری دهد. ناکامی سیاستمداران سنتی نظیر مستوفی، قوام و مشیرالدوله در نهایت حامیان رضاخان را به این نتیجه رساند که باید کشور را از شر خاندان قاجار خارج سازند. ابتدا رضا خان سعی نمود تا با راه انداختن جمهوریخواهی به هدف خود برسد اما بر اثر مقاومت برخی نمایندگان مجلس و حامیانشان در جامعه این جریان به هدف مورد نظر نرسید.

رضاخان و حامیانش از آغاز سال ۱۳۰۳ تلاش و تبلیغات گسترده‌ای برضد احمدشاه و خاندان قاجار به راه انداختند تا این گونه زمینه را برای تغییر سلطنت فراهم کنند. با سرکوب خزعل یعنی آخرین معارض دولت مرکزی که از حمایت سفارت بریتانیا هم برخوردار بود دیگر شبهه‌ای باقی نماند که رضاخان قادر به تحمل قاجارها نبود. با تصویب مجلس فرماندهی کل قوا را از شاه گرفت و در نهایت وضعیتی پیش آمد که شاه قادر به بازگشت به کشور نشد و همین امر به مردم القا شد که احمد شاه علاقه‌ای برای رجعت به کشور ندارد، بنابراین در پائیز سال ۱۳۰۴ مجلس طرح نهایی تغییر سلطنت را تصویب کرد و به حکومت قاجار پایان داد.

۱-۲- بیان مسأله:

این پژوهش وقایع سال‌های اسفند ۱۲۹۹ تا آذر ۱۳۰۴ را در بر می‌گیرد و سعی بر آن دارد تا عملکرد کابینه‌ها را مورد بررسی قرار دهد. با وقوع انقلاب مشروطه تغییراتی در ساختار حکومتی کشور پدید آمد، اما مشروطه خواهان در تشکیل دولت در شکل نوین آن ناکام ماندند. ضعف فرهنگ سیاسی، دخالت برخی قدرت‌های خارجی در امور ایران و مقاومت مستبدان در برابر قانون خواهی مانع از آن شد تا دولت بتواند در سروسامان دادن به امور آشفته موفقیتی به دست بیاورد. جنگ جهانی اول و پیامد ناشی از آن تاریخ را وارد مرحله دیگری نمود. بریتانیا برای رسیدن به اهداف خود در صدد برآمد قرارداد ۱۹۱۹ را با ایران منعقد نماید اما با مقاومت ملت و سیاستمداران و برخی دولتمردان این قرارداد مسکوت ماند. طرح انگلستان برای حفظ قدرت خود و آشفته‌گی‌های موجود در کشور زمینه را برای کودتا فراهم نمود. آن‌گونه که از عنوان این پژوهش بر می‌آید دولت‌های بعد از کودتا تا پایان قاجار مورد بررسی قرار می‌گیرند. کودتا دارای یک شخصیت سیاسی یعنی سید ضیاء و یک شخصیت نظامی یعنی رضاخان میرپنج بود. کودتای سوم حوت ۱۲۹۹ ش. منشاء تغییرات بزرگی در سیاست داخلی و خارجی ایران گردید. دولت‌هایی که بعد از کودتا قدرت را به دست گرفتند به علت مشکلات متعددی که داشتند فاقد توانایی لازم برای حل بحران‌ها بودند؛ به عبارت دیگر از یک سو ساختار سیاسی ایران اجازه این کار را به آن‌ها نمی‌داد و از سوی دیگر ظهور رضاخان در صحنه سیاسی به معضلی برای دولتمردان و رجال سیاسی آن زمان تبدیل شده بود. سرانجام بعد از کشمکش‌های بسیار آن‌ها مجبور شدند صحنه را برای این قزاق قدرت طلب و پرتکاپو خالی کنند. رضاخان در مدت زمان کوتاهی توانست با کمک حامیان خود قدرت را به دست گیرد و قاجاریه را منقرض نماید و حکومت خاندان پهلوی را تأسیس کند.

۱-۳- سؤال اصلی:

دولت‌های بعد از کودتای سوم اسفند سال ۱۲۹۹ ش. چه ماهیتی داشتند و برنامه‌های آنها چگونه بود؟

۱-۴- سؤالات فرعی:

۱- دولت‌های مزبور با چه موانع و مشکلاتی روبرو بودند؟

۲- چه عواملی منجر به سقوط قاجاریه و برقراری سلطنت پهلوی شد؟

۱-۵- فرضیه اصلی:

دولت‌ها به نوعی مستقل از سیاست خارجی نمی‌توانستند به حیات خود ادامه دهند و با توجه به ماهیتشان دارای کارکردی دوگانه بودند. از یک سو رئیس‌الوزرا در رأس امور قرار داشت اما در اصل وزیر جنگ یعنی رضا خان تصمیم‌گیرنده واقعی بود. برنامه‌های آنها در چارچوب تأمین امنیت، رفع گرفتاری‌های مالی و برقراری سیاست خارجی متناسب با اوضاع آن زمان طرح ریزی شده بود.

۱-۶- فرضیه‌های فرعی:

۱- دولت‌ها با موانعی از جمله دخالت بیگانگان، جنبش‌های داخلی، بحران‌های مالی، هرج و مرج و راهزنی و ناتوانی در جلب اعتماد عمومی مردم روبرو بودند.

۲- ناتوانی در برابر مداخلات کشورهای خارجی، ضعف احمد شاه و دربار قاجار، نارضایتی گسترده مردم از جمله برخی فعالان سیاسی و نخبگان جامعه و سرانجام ظهور قدرت جدید رضاخان منجر به سقوط قاجاریه شد.

۷-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق:

کودتای ۱۲۹۹ تاریخ ایران را وارد مرحله جدیدی نمود و در باب آن هم اظهار نظرهای متفاوتی شده است. بنابر این لازم است تا دولت‌های بعد از کودتا مورد بررسی قرار بگیرند تا مشخص شود کابینه‌ها چه ماهیتی داشتند و چه برنامه‌هایی برای پایان دادن به آشوب‌ها، بهبود وضع اقتصادی و اجتماعی ارائه نمودند. در واقع دوره کودتا تا سقوط قاجار از ادوار حساس تاریخ ایران است زیرا اقدامات رضاخان به عنوان چهره نوظهور و عملگرا به آن رنگ و بوی دیگری داده بود. او به عنوان بنیانگذار قشون جدید موفق شد با تکیه بر این ابزار به صورت خزنده قدرت را قبضه و راه را برای سلطنت خود هموار کند. بنابر این ضرورت دارد تا عملکرد وی را در برابر دولتمردان سنتی قرار داد تا به نقاط ضعف و قوت هر کدام پی برد.

۸-۱- روش تحقیق:

این پایان نامه پژوهشی تخصصی درباره دولت‌های ایران از کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ تا سقوط قاجار در آذر ۱۳۰۴ است و با توجه به ماهیت پژوهش و منابع مورد استفاده، شیوه تحقیق در آن، بررسی و تحقیق تاریخی حوادث با رویکردی توصیفی-تبیینی بر اساس داده‌های موجود در کتب، نشریات و اسناد است تا دولت‌های بعد از کودتا مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرند.

۹-۱- اهداف تحقیق:

یکی از ملزومات شناخت اوضاع سیاسی تاریخ معاصر ایران بررسی موردی کابینه‌ها و عملکرد آنهاست. هدف از ارائه این تحقیق پیگیری پیامدهای کودتای ۱۲۹۹ ش. و زمینه‌های سقوط حکومت قاجاریه و چگونگی استقرار سلسله پهلوی و به طور ویژه نقش رضا خان در این عرصه است تا این گونه گوشه‌ای از تاریخ این مرز و بوم روشن شود.

۱-۱۰- مفاهیم و اصطلاحات:

کودتا: به معنای برافکندن دولت و به مفهوم انتقال ناگهانی و قهرآمیز قدرت از دستان گروه حاکم به دستان گروه دیگری است که از درون نظام قدرت حاکم قیام کرده و قدرت را به دست می‌آورند که معمولاً این قیام از درون ارتش به پا می‌شود.

حکومت: مفهوم دستگاه فرمانروا در کشور را دارد. حکومت در حقیقت قوه اجرایی است که مجموع دستگاه اداری، سیاسی، نظامی کشور را در بر می‌گیرد و در رأس آن هیأتی به نام کابینه یا هیأت وزیران قرار دارد.

دولت: ساخت قدرتی که در سرزمین مشخص، بر مردمان معین تسلط دارد و از نظر داخلی نگهبان نظم به شمار می‌آید و از نظر خارجی پاسدار تمامیت ارضی و منافع ملت و یکایک شهروندان خویش است. این ساخت قدرت به صورت نهادهای سیاسی، اقتصادی، نظامی، قضایی فعلیت می‌یابد.

مجلس: هیأتی را که در هر کشور برای وضع و تصویب قوانین و نظارت بر اجرای آن‌ها از سوی مردم برگزیده می‌شود پارلمان یا مجلس می‌گویند. نمایندگان مجلس معمولاً با رأی مستقیم و مخفی و همگانی مردم انتخاب می‌شوند.

البته باید خاطر نشان کرد که این مفاهیم در ایران مصداق مشخصی نداشتند و مدت‌ها طول کشید تا به شکل واقعی یا نزدیک به واقع در ایران به وجود آمدند.

۱-۱۱- سازماندهی تحقیق:

این پایان نامه در چهار بخش مجزا تهیه و تنظیم شده است. در بخش اول به کلیات پژوهش پرداخته شده است و مقدمه، بیان مساله، سؤال و فرضیه، اهداف، مفاهیم و اصطلاحات،